

UR URREAK
AGUAS TURBULENTAS
EAUX AGITÉES
TURBULENT WATERS

interdisciplinar Lab

NEKANE ARAMBURU

LIKIDO BERRIA ESTENA

Osagai filosofiko batekin eta irudimen poetikoaren fenomenologiatik, Gaston de Bachelard-ek 1942an baieztatu zuen “eguneroko heriotza uraren heriotza dela”¹, eta heriotza horizontal batean amaitzen den amaigabeko zikloa aipatzen du. Zibilizazio preinkikoez, grekoek eta erromatarrek ur errealek eta imajinatuak kanporatzen zituzten. Egipto eta Libia arteko Gilf Kebirren goi-lautadako igerilarien kobako piktografia neolitikoez profetizatu egiten zituzten izan ziren eta izango ziren desertizazioak.

Gaur egun, Bachelard-ek eta beste intelektual batzuek proposatutako uraren irudimen materiala eta sinbolismo urtarra ikuspegi, estetika edo narratibotik kulturarako forma anitzeko azterketa-subjektu konplexu bihurtu dira. Klima-aldaketaren ondorioek eragindako larrialdi berriei atxikitako kultura

Gizakiek lurraren eta itsasoaren gainean egiten duten ekintzaren jasanezintasunak migrazio-eta elikadura-krisiak eragiten ditu, baina, era berean, eta oso azkar, ondorio atzeraezinak Lurraren berotzean eta ozeanoen azidotzean. Ozeanoak dira planetaren %70, eta bizitzaren %80 hartzen dute. Ur hauen tenperatura igo egiten da eta bertan bizi diren izakiak eremu berrietara bizitzera edo hiltzera behartuta daude. Koralezko arrezifeak eta belardiak mundu osoan gal litezke 2050. urtearen inguruan, klima-aldaketaren ondorioz. WWF- World Wide Fund For Nature erakundearen Living Blue Planet txostenean argitaratu den azterketa baten arabera, arrain-populazioak nabarmen ari dira murrizten, eta horietako batzuk kolapso-arriskuan daude. Itsas ugaztunen, hegaztien, narrastien eta arrainen egoeraren azterketak erakusten duenez, populazioak erdira jaitsi dira, batez beste, azken lau hamarkadetan, eta arrain batzuk %75era iritsi dira. Azken aurkikuntzek ondorio larriak ekarri dizkie nazio guztiei, batez ere garapen bidean dauden herrialdeetan bizi direnei, non arrantza funtsezko iturria baita. Hala ere, ozeanoak arriskuan jartzen dituzten mehatxuak saihestezinak dira oraindik, eta horien ondorioak aldatuko lituzketen irtenbideak ezar litezke.

Zientzialariek, espezialista teknikoek, nazionalen gobernuek eta planetako biztanle guztien jarduera kontsekuente eta kontzienteak berretsi behar dute lan hori.

Artean eta kulturaren aspalditik ari dira errebindikazio- eta hezkuntza-ekintzak garatzen. Batzuk Ingurumen Arte (Environmental art, ingelesez) izenekotik hasi (Betty Beaumont, adibidez, Ocean Landmark, 1978/1980) eta beste batzuk inongo korronteri atxikita ez daudenak, bilaketa introspektiboagoetan, eta beste batzuk, Hans Ulrich Obrist bezalako kudeaketatik. Londresko The Serpentine Galleries-eko arte-arduradunak esan zuenez, "Ekologia egiten dugun guztiaren bihotza izango da".

Era berean, badira erakusketak, gaur egungo konpromisoaren aurretik eta ondoren, ikusmenetik eta soinutik orainaren ikuspegi berrietara bultzatuz, baina, batez ere, etorkizunari eta harekiko dugun erantzukizunari buruzko irudimenezko ikuspegiak. 2008ko azaroan Parisko Fondation Cartierren Terre Natale, Ailleurs commence ici erakusketa ireki zen, Raymond Depardon zinemagile eta argazkilariak eta Paul Virilio hirigile eta filosofoak Hervé Chandèsekin batera sortua. Erakusketaren irudi grafikoa Depardonek 2005ean Argentinako panpan hartutako argazki bat zen, eta kolonizazioak eragindako lurralde batetik proiektu honen diskurtsoari aurre egiten dioten abiadura-, exodo- eta desagerketa-ideiak laburbiltzen zituen. Erakusketa-aretoetan kokatutako pantaila eta grafikoen informazioa ematen zuten migrazio-krisien arazoari aurre hartuz; krisi horiek 2050era arte areagotu beharko liriteke, seguruenik, desizozteen eta desertifikazioen artean. Viriliok galdera hau egin digu erakusketa-saiakera honetatik: "Zer geratzen da mundutik, jaioterritik, bizitzeko egokia den planeta bakarraren historiatik?"

Proiektu hartatik Fondation Cartierrera joan ziren hainbat belaunalditako bisitarien entsegu distiratsuak eta pedagogika konprometitua gainditu zituzten, baita bideo instalazio handi bat ere: Exit². Besteak beste, analisiak sei kartografia erakusten zituen. Horietako bat ozeanoei buruzkoa zen, izenburu honekin: Muntatu bezain laster, hiribilduek tiro egin zioten. Gaur egun Interneten ikus daitekeen bideo-instalazio hori Tokioko Palais-en aurkeztuko da 2015. urtean, Cop21 garapenarekin batera. Nazio Batuek klima-aldaketari buruz egindako bilera da, eta beste leku batzuetan ere zabalduko da, hala nola Azkuna Zentroan (Bilbo), artelan gisa, baina baita etengabe aldatzen ari den alertaren ikusizko animazio gisa ere. Eta hori gertatzen ari da, berez, mitoa da eta diziplina arteko eta arte mailako lan egiteko modu mugikorren gidaria

Urte gutxiren buruan, ikerketa zientifikorako eta sorkuntza artistikorako balio duten aurkikuntza teknologiko berriak ezarri dira. Gaur, Google Earth-en tresna erabiltzen duen edozein etxetatik, kamerek ikus daitekeen kanpoko mundutik hautematen duten benetako egoeraren hurbilketa grafikoa dugu.

4.600 milioi urteko planeta bat, non azken 100 urteetan esponentzialki giza zibilizazioak ekozidio bat egin duen ondorio larriz. Arbasoen jakinduria eta oroimena berreskuratzea, museoen paretetatik edo akariumen kapsuletatik haratago paisaiak babestea, metodologia berriak dakartzate.

Hori ulertzeko, datuen bilketa eta hezkuntza-kudeaketa besterik ez da behar. Pentsamolde-aldaketa horrek bakarrik lagun dezake ingurumen-aztarna murrizten, memoriak eta espezieak zaintzen. Ekologismoari edo itsasoei lotutako etiketa berdea, feminismoari lotutako morea bezala, ez da nahikoa. Horretarako, gero eta beharrezkoagoak dira diziplina arteko laborategiak, ebazpen adiszipplinar ausarten probetak baitira.

Metaforikoki Antropozenoa izeneko denbora-tarte geologiko batean sartuta gaudela esaten da. Pixkanaka azkartu ahala, gizakiak lurra, itsasoak eta atmosfera formateatu ditu, bere behar ekonomiko eta sozialen arabera. XVIII. mendetik aurrera, industriaren iraultzarekin, Antropozenoaren Aroan, ekoizpena intentsifikatzearen ondorioz, azkartu egin da ingurumen-aldaketa globala. Antropozenoa adierazpen politiko bat da proposamen zientifiko bat baino gehiago, eta artearen ikuspegitik ere termino berriak erabili dira arte- eta zientzia-proiektuetan. Aipagarrietako bat Tomas Saraceno artista, arkitekto eta performerrarena da. 2015etik, aerozenoari buruz hitz egiten du, kontzientzia atmosferikoa eta ekologikoa duten proiektuetarako komunitate irekia garatuz (Ikus Manifestua: aerocene.org). Saracenoren taldeak eguzkiarekin, airearekin eta kosmosarekin harreman berriak sortzea proposatzen badu, 2011n Donostiako Aquariumean sortutako proiektutik abiatuta, eszena likido berri batean lan egitea pentsatu dugu. Zygmunt Bauman soziologo poloniarrek, laurogeita hamarreko hamarkadaren erdialdetik, ideia ameslari bati buruzko gogoetak egin zituen: modernitate likidoa. Bere forma eta norabidea mantentzea zaila egiten zaion gizarte bati dagokio. Garai postmodernoetan, errealitate sendoak desintegratu egiten dira, eta arin eta ezegonkor dena agertzen da. Ur zurrumbilotsuak, hain zuzen, ezegonkorak epe luzera eraikitzeko dituen aukeretatik abiatzen dira. Gure zurrumbiloen eta gure olatuen artean, aldaketarako egokiak diren arte- eta zientzia-laborategiak daude.

Giza administrazioaren ereduak ozeanoak eta haien bizitzak ondare bihurtzeari ekin diote, larrialdietan hezkuntza- eta kultura-erregistroa alda dadin. Horregatik, ozeanoen prospekzio kontziente berri bat aldarrikatzen dugu, arte-sorkuntzaren bidez bultzatutako irudimen konprometituetatik abiatuta eta airearen, uraren, lurraren, mikroorganismoen, gizakien eta gizakiak ez diren animalien babesean pentsatuta.

Jakinik kulturatik intuiziozko saiakera egin daitekeela, probeta-zonetatik beharrezkoak baitira komunitate zientifikoarekin batera eraikitako metodoak, etengabeko ikaskuntzan kokatzen gara. Eszena likidoak teknologiaren eta harien ukimenaren eszenak dira, eta grabitazioan elkarreragiten dute aldizkako truke fisikoetan. Sakonera osaezinetako arrain abisalak bezala, itxuraz ur zurrunbilotsuen babeslekua, metamorfosiak kolektiboak eta motelak direla uste dugu.

¹Bachelard, Gaston. *El agua y los sueños. Ensayo sobre la imaginación de la materia* (2013) México: Fondo de Cultura Económica P. 15

² Ikusi <https://vimeo.com/3911618>

³ Ikusi <https://www.theartnewspaper.com/news/archive-leaders-hans-ulrich-obrist-look-to-artists-to-shape-the-future>

Testu hau **Nekane Aramburuk** UPV/EHUko Ondare eta Paisaiako Diziplina arteko Estrategia Zientifikoaren Doktoretza izeneko doktorego-ikerketaren esparruan kokatzen da.